

Marknadskontroll av ekodesign och energimärkning

Rapport av Energimyndighetens aktiviteter
och utfall år 2015

ER 2016:16

Böcker och rapporter utgivna av Statens
energimyndighet kan beställas via
www.energimyndigheten.se
Orderfax: 08-505 933 99
e-post: energimyndigheten@arkitektkopia.se

© Statens energimyndighet

ER 2016:16

ISSN 1403-1892

Förord

Ekodesign- och energimärkningsregelverken för energirelaterade produkter är gemensamma för alla EU-länder. Det innebär att samma krav gäller inom hela EU, vilket skapar lika villkor för alla europeiska tillverkare och återförsäljare.

Energimyndigheten är ansvarig för marknadskontroll av ekodesign- och energimärkningslagstiftningarna i Sverige. Marknadskontroll är den form av tillsyn som avser kontroll av produkter enligt tillämplig lagstiftning.

Energimyndigheten fastställer i slutet av varje år en marknadskontrollplan för nästkommande år. I denna plan fastställs vad som ska kontrolleras, och hur.

Denna rapport redovisar resultatet av myndighetens marknadskontroll år 2015. Syftet med rapporten är att synliggöra marknadskontrollen så att tillverkare, importörer, konsumenter och andra intressenter kan fortsätta upprätthålla en hög tilltro till regelverken. Utfallet av varje års marknadskontroll rapporteras också i myndighetens Årsredovisning, i en rapport till Marknadskontrollrådet samt, under de senaste åren, även till EU-kommissionen.

Energimyndigheten 2016-05-30

Anna Johansson
Enhetschef Resurseffektiva produkter

Nils Ahlén
Jurist Marknadskontroll

Innehåll

Förord	1
Sammanfattning	5
Summary	7
1 Inledning	9
1.1 Syfte med denna rapport	9
1.2 Marknadskontroll – vad och varför?.....	9
1.3 Energimyndigheten är ansvarig för marknadskontroll av ekodesign och energimärkning	10
1.3.1 Marknadskontroll genom provning och inspektion.....	11
1.3.2 Marknadskontroll genom information och vägledning kring regelverken	13
1.3.3 Resurser hos Energimyndigheten	13
2 Energimyndighetens marknadskontroll 2015	15
2.1 Kontrollaktiviteter – genomförande och resultat	15
2.1.1 Sammanfattning.....	15
2.1.2 Vitvaror.....	16
2.1.3 Elektronik	16
2.1.4 Belysning.....	16
2.1.5 Uppvärmningsutrustning.....	17
2.1.6 Industriella produkter	18
2.1.7 Återförsäljare.....	18
2.2 Förebyggande och vägledande information.....	19
2.3 Samarbeten.....	20
2.3.1 Nordsyn	20
2.3.2 Eepliant – nytt projekt inom Horizon 2020.....	21
2.3.3 Marknadskontrollrådet	22
2.3.4 ADCO.....	22
2.4 Utvecklingsarbete gällande marknadskontrollen.....	22
2.4.1 Utveckling av regelverk genom erfarenheter från marknadskontroll.....	22
3 Litteraturförteckning	25
Bilaga 1 Produktgrupper med ekodesign- och/eller energimärkningskrav	27

Sammanfattning

Ekodesigndirektivet sätter minimikrav på energiprestanda hos produkter som omfattas av lagstiftningen och förbjuder försäljning av de mest energi- och resurskrävande produkterna på EU-marknaden. Energimärkningsdirektivet synliggör produktens energianvändning och underlättar för konsumenter som vill göra energismarta val. Energimärkningen är obligatorisk för de produktgrupper som är reglerade och är också gemensam för EU-länderna.

Energimyndigheten utför marknadskontroll av produkter som omfattas av ekodesign- och energimärkningslagstiftningarna i Sverige. Marknadskontrollen innebär att myndigheten kontrollerar att produkter som finns på marknaden uppfyller gällande krav avseende t.ex. teknisk prestanda och energieffektivitet och att de har den märkning och dokumentation som krävs. Myndigheten kan vidta åtgärder mot de ekonomiska aktörer vars produkter inte uppfyller ställda krav. I yttersta fall kan myndigheten besluta om försäljningsförbud för en produkt.

De inspektioner som genomfördes 2015 visar att andelen produkter som inte uppfyller gällande lagkrav på den svenska marknaden kan vara relativt hög. Resultaten från provningarna visar att även om endast ett fåtal produktmodeller provas identifieras ändå produkter med avvikande resultat avseende teknisk prestanda inom flera olika produktkategorier. Trenden för marknadskontrollen visar därför på en möjlig negativ trend som måste följas upp.

Under 2015 genomfördes provningar av lampor, fläktar, datorer, nätaggregat, dammsugare och kylskåp. En omfattande inspektion för att kontrollera om de nya kraven om energimärkning för produkter som säljs i webbutiker genomfördes. Tio reaktiva ärenden, varav ett ärende inkluderade en produktprovning av externa nätaggregat, genomfördes också.

Marknadskontrollaktiviteterna ledde bland annat till att en kylskåpsmodell märktes om, ett externt nätaggregat slutade säljas och att flera webbutiker nu visar den obligatoriska energimärkningen.

Energimyndigheten konstaterar i årsredovisningen för 2015 att myndigheten ser risk för orättvisa marknadsvillkor för företag med innovativa ”gröna” produkter i Sverige. Energimyndigheten bedömer att det finns risk för orättvisa marknadsvillkor för varor i Sverige, fler företag som inte uppfyller EU-krav och att utvecklingen på sikt riskerar att urholka kundernas förtroende för energimärkningen. Myndigheten kan konstatera att resurserna för arbetet under året inte har varit tillräckliga.

Energimyndigheten deltar i ett antal nationella och Europeiska samarbetsprojekt inom marknadskontrollområdet. Syftet med samarbetsprojekten är att utveckla och stärka marknadskontrollen på olika sätt. I Sverige deltar myndigheten i

Marknadskontrollrådet, en sammanslutning av 16 svenska marknadskontrollmyndigheter med ansvar för olika produktlagstiftningar. På nordisk nivå leder Energimyndigheten ett samarbetsprojekt mellan de nordiska ländernas marknadskontrollmyndigheter, kallat Nordsyn. Ett liknande projekt pågår på europeisk nivå, Eepliant, där Energimyndigheten också deltar. På EU-nivå finns även två administrativa samarbetsorgan för marknadskontrollmyndigheterna, ADCO Ecodesign och ADCO Energy labeling.

Summary

The European Ecodesign Directive puts minimum energy performance requirements (MEPS) on products that are regulated and thereby prohibit sales of the most energy- and resource consuming products on the EU market. The Energy Labelling Directive on the other hand aims to help consumers to choose products which save energy and thus money. It also provides incentives for the industry to develop and invest in energy efficient product design.

The Swedish Energy Agency is the appointed market surveillance authority for ecodesign and energy labelling regulations in Sweden. The objective of market surveillance is to ensure that products placed on the market comply with applicable legislation. The Swedish Energy Agency checks products on the Swedish market regarding energy efficiency requirements and other technical requirements, as well as requirements on labelling and technical documentation. The authority can put sanctions on products that do not fulfil the requirements of the regulations. Under certain conditions, the authority can put a sales ban on products and manufacturers can be obliged to withdraw products from the market.

The inspections conducted in 2015 show that the proportion of products on the market that do not meet the legal requirements can be relatively high. The results of the tests show that although only a small number of product models were tested non-compliant products still were identified in several different product categories. The trend for the market surveillance shows a possible negative trend that must be followed up.

In 2015 tests of lights, fans, computers, power supplies, vacuum cleaners and refrigerators were conducted. An extensive inspection to check if the new requirements on energy labelling for products sold in online stores was carried out. Ten reactive market surveillance cases, including a product testing of external power supplies, were also conducted.

Market surveillance activities led in particular to a refrigerator being re-labelled, an external power supply being withdrawn from the market and that several online retailers now shows the mandatory energy labelling.

The Agency notes in the annual report for 2015 that the agency sees a risk of unfair market conditions for companies with innovative “green” products in Sweden. The Swedish Energy Agency considers that there is a risk of unfair market conditions for goods in Sweden, more companies that do not meet EU requirements and that the development in the long term risk eroding customer confidence in the energy label. The Swedish Energy Agency notes that the resources for working with market surveillance during the year have not been sufficient.

The agency participates in a number of national and European collaborative projects in the market surveillance area. In Sweden, the authority participates in the Market Surveillance Council, an association of 16 Swedish market surveillance authorities responsible for different product legislations. At Nordic level, the agency leads a joint project between the Nordic countries' market surveillance authorities, Nordsyn. A similar project is going on at European level, Eepliant, where the Swedish Energy Agency also participates. At EU level, there are also the administrative cooperation for market surveillance authorities, ADCO Ecodesign and ADCO Energy labelling.

1 Inledning

1.1 Syfte med denna rapport

Denna rapport är en årssammanställning av Energimyndighetens marknadskontroll år 2015. Syftet med rapporten är att visa hur marknadskontroll av ekodesign- och energimärkningsregelverken går till, samt följderna för produkter med brister. I denna typ av rapport ges också en viss bild av hur marknaden ser ut och vilken typ av produkter som uppvisar brister. Genom att synliggöra marknadskontrollen kan tillverkare, importörer, konsumenter och andra intressenter fortsätta upprätthålla en hög tilltro till regelverken.

Innehållet i denna rapport är detsamma som i myndighetens Årsredovisning 2015. Vid sammanställningen av Årsredovisningen i januari 2015 var dock inte samtliga kontroller helt slutförda, varför data skiljer sig åt mellan rapporterna i vissa fall.

EU-kommissionen brukar också efterfråga data från medlemsstaternas marknadskontroll. De data som redovisas i denna rapport kommer också att ligga till grund för redovisningen till EU-kommissionen. Marknadskontrollrådets riktlinjer för upprättande och uppföljning av marknadskontrollplaner har följts.

Denna rapport publiceras i Energimyndighetens webbshop samt sprids via nyhetsbrev etc. Den utgör också Energimyndighetens rapport till Marknadskontrollrådet.

1.2 Marknadskontroll – vad och varför?

Marknadskontroll bedrivs inom en rad olika områden, av olika myndigheter och med bakgrund i olika lagstiftningar. Marknadskontrollen kan avse olika typer av produktrelaterade krav: säkerhet, hälsa, miljö eller energieffektivitet (1).

Generellt innebär marknadskontroll att ansvarig myndighet kontrollerar att produkter som finns på marknaden uppfyller gällande lagstiftning och att de är märkta och kontrollerade på föreskrivet sätt. Myndigheten ska vidta åtgärder mot de ekonomiska aktörer vars produkter inte uppfyller ställda krav. Åtgärder som kan bli aktuella, beroende på bl.a. vilken lagstiftning som avses i det aktuella fallet, samt graden av överträdelse gentemot krav, är till exempel försäljningsförbud eller tillbakadragande av produkter från marknaden.

Marknadskontroll sker dels i form av planerade kontroller av produkter (s.k. proaktiv marknadskontroll) eller som reaktioner på klagomål från allmänheten eller varningar från myndigheter i andra länder (reaktiv marknadskontroll). Marknadskontroll omfattar som regel inte förhandskontroll eller kontroller av produkter i bruk.

Med tanke på den snabba produktutvecklingen och den stora mängden produkter som tillhandahålls på marknaden är det omöjligt att kontrollera alla produkter. Därför sker marknadskontroll ofta i form av stickprov efter riskbedömning.

Marknadskontroll är myndigheternas ansvar, men att denna sker effektivt ligger i allas intresse. Konsumenter har ett intresse av att endast produkter som uppfyller gällande krav finns på marknaden. Seriösa näringsidkare har ett intresse av att mindre nogräknade företag inte snedvrider konkurrensen genom att ostraffat sälja produkter som inte uppfyller gällande krav. För en effektiv marknadskontroll behövs därför ett nära samarbete mellan myndigheter, näringsliv och konsumentorganisationer.

Krav på att marknadskontroll ska bedrivas finns bland annat i EU-förordning 765/2008 om ackreditering och marknadskontroll (2), i den svenska förordningen om marknadskontroll av varor (3) och inte minst i sektorslagstiftningen, t.ex. avseende ekodesign och energimärkning, (4) samt (5).

Generellt sett organiseras och utförs marknadskontroll huvudsakligen som två delmoment:

1. Marknadskontrollmyndigheten kontrollerar att produkter som säljs uppfyller gällande lagstiftning
2. Marknadskontrollmyndigheten ser till att produkter som inte överensstämmer med gällande regelverk tas bort från marknaden, antingen genom produkterna förbjuds eller genom att tillverkare/importör förmås ändra produkterna så att de uppfyller gällande regelverk

Regeringen har i förordningen om marknadskontroll av varor och annan närstående tillsyn (3) listat de myndigheter som ska utöva marknadskontroll¹. Energimyndigheten är en av dessa myndigheter.

1.3 Energimyndigheten är ansvarig för marknadskontroll av ekodesign och energimärkning

EU:s ekodesign- och energimärkningsdirektiv är införda i svensk lagstiftning genom Lag (2008:112) om ekodesign och Lag (2011:721) om märkning av energirelaterade produkter.

I tillhörande förordningar (4) och (5) anges att Energimyndigheten har utsetts till marknadskontrollmyndighet för samtliga produktförordningar som hittills beslutats inom Ekodesign- och Energimärkningsdirektivens ramar, samt även för den fristående däckmärkningsförordningen (6).

Marknadskontroll och provningar utifrån lag om märkning av hushållsapparater (7) har pågått i Energimyndighetens regi sedan 2006. Dessförinnan drevs verksamheten av Konsumentverket.

¹ Arbetsmiljöverket, Boverket, Elsäkerhetsverket, Energimyndigheten, Inspektionen för vård och omsorg, Kemikalieinspektionen, Konsumentverket, Läkemedelsverket, Myndigheten för radio och tv, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Naturvårdsverket, Post- och telestyrelsen, Socialstyrelsen, Strålsäkerhetsmyndigheten, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, Transportstyrelsen

Hittills har lagstiftning om ekodesign och/eller energimärkning beslutats för ca 45 olika produktgrupper inom EU². Dessutom finns horisontella förordningar såsom standbyförordningen. Myndigheten utför idag marknadskontroll på de flesta av dessa produkter, dock inte alla eftersom vissa krav ännu ej trätt i kraft. De produktgrupper för vilka skarpa krav trätt ikraft senast under 2015 finns i Bilaga 1.

Med stöd av lagstiftningen utövar Energimyndigheten marknadskontroll genom att kontrollera produkter som finns på den svenska marknaden. Marknadskontrollen kan omfatta både produkterna i sig och den dokumentation som ska finnas för produkterna.

Kraven på produkter som omfattas av ekodesignkrav är att produkterna ska uppnå åtminstone den minimiprestanda avseende energieffektivitet som anges i aktuell produktförordning. Ytterligare miljökrav samt krav på prestanda, ljudnivåer och information kan förekomma. Dessutom tillkommer krav på teknisk dokumentation, CE-märkning m.m. som visar att tillverkaren kan styrka att kraven uppfylls för alla aktuella produkter.

För energimärkning gäller det såväl att energimärkningen är utförd enligt tillämplig standard som att märkning finns vid försäljning och marknadsföring (i reklam, vid försäljning på internet och i butik) av de produkter som omfattas av krav på märkning. Från och med 1:a januari 2015 finns även lagkrav för hur energimärkningsetiketten ska visas vid internetförsäljning av energimärkta produkter.

Krav på tillverkare, importörer och återförsäljare av produkter som omfattas av ekodesign- och/eller energimärkningskrav finns mer detaljerat beskrivna på Energimyndighetens webbplats³.

1.3.1 Marknadskontroll genom provning och inspektion

Energimyndigheten gör marknadskontroll på följande sätt:

- Provning av produkter i laboratorium (ekodesign och energimärkning)
- Dokumentkontroll av produkter (ekodesign och energimärkning)
- Kontroll av att energimärkning finns i butik, på internet och i reklam (energimärkning)

Energimyndigheten beslutar i slutet av varje år en marknadskontrollplan som visar vilka produktgrupper som ska kontrolleras under det kommande året och hur kontrollerna ska utföras. Utöver de planerade kontrollerna tar Energimyndigheten också emot klagomål och rapporter om misstänkt bristfälliga produkter från konsumenter, företag och organisationer. Dessa klagomål och rapporter kan också resultera i tillsyn, s.k. reaktiv marknadskontroll.

² För komplett lista av produkter som har eller är på väg att få ekodesign-och/eller energimärkningskrav, se www.energimyndigheten.se/Ekodesign

³ <http://www.energimyndigheten.se/Foretag/Ekodesign/Tillverkare-importorer-och-aterforsaljare/>

Urval av specifika modeller som ska kontrolleras sker utifrån något eller några av följande kriterier:

1) Riktat urval (ofta riskbaserat), t.ex. baserat på:

- Ny produkt/nytt märke/ny butik på marknaden
- Produkt/märke/butik som vid tidigare kontroll uppvisat brister
- Produkt/märke/butik för vilken vi tidigare fått utomstående klagomål och rapporter (från t ex konsument, bransch, ADCO, nordiska grannländer)
- Produkt/märke/butik med hög marknadsandel (bästsäljare)
- Produkt/märke/butik med låg marknadsandel
- Produkt/märke med hög energianvändning (sämre energimärkning)
- Produkt/märke med låg energianvändning (bra energimärkning)
- Produkt/märke/butik med visst geografiskt ursprung (t.ex. svenska importörer av produkter med utomeuropeiskt ursprung)
- Produkt/butik från lågprissegment
- Produkt som säljs genom viss försäljningskanal
- Annat

2) Slumpvis urval (för att få en bild över marknaden generellt):

- Slumpgenerator
- Annat slumpmässigt urval

3) Reaktiv marknads kontroll:

- Direkt urval till följd av utomstående klagomål eller rapport

Energimyndigheten har möjlighet att ta till rättsliga åtgärder om produkter på marknaden inte uppfyller gällande krav. Rättsliga åtgärder kan vara olika typer av förelägganden, som att inga fler produkter får säljas utan att de först ändrats så att de uppfyller gällande krav. En yttersta insats kan bli ett försäljningsförbud för produkten. Om företaget inte följer Energimyndighetens beslut har myndigheten rätt att förena föreläggandet med ett vite. Hur stort vitet blir bedömer Energimyndigheten i varje enskilt fall. Vid vissa typer av åtgärder informerar Energimyndigheten även EU-kommissionen och övriga EU-medlemsstater.

Energimyndigheten låter alltid det ansvariga företaget yttra sig i fall där brister hos produkten eller butiken upptäckts. I många fall kan tillverkaren eller återförsäljaren då föreslå egna åtgärder för att bristerna ska upphöra. Om företagets förslag är godtagbara kan myndigheten ofta avsluta ärendet utan rättsliga åtgärder.

1.3.2 Marknadskontroll genom information och vägledning kring regelverken

Myndighetens övergripande mål med marknadskontrollen är att varor som gjorts tillgängliga på marknaden uppfyller gällande krav. Kontroll, inspektioner och rättsliga åtgärder gentemot tillverkare är en väg att uppnå detta mål. Ett annat sätt är att arbeta förebyggande med syfte att fler produkter på marknaden ska uppfylla gällande produktlagstiftning. Detta görs bl.a. genom informationsinsatser om gällande eller kommande krav, riktat till tillverkare, importörer och återförsäljare. Det är dessa aktörer som kan påverka produkternas överensstämmelse med gällande krav. Energimyndigheten arbetar därför för att sprida information om regelverken.

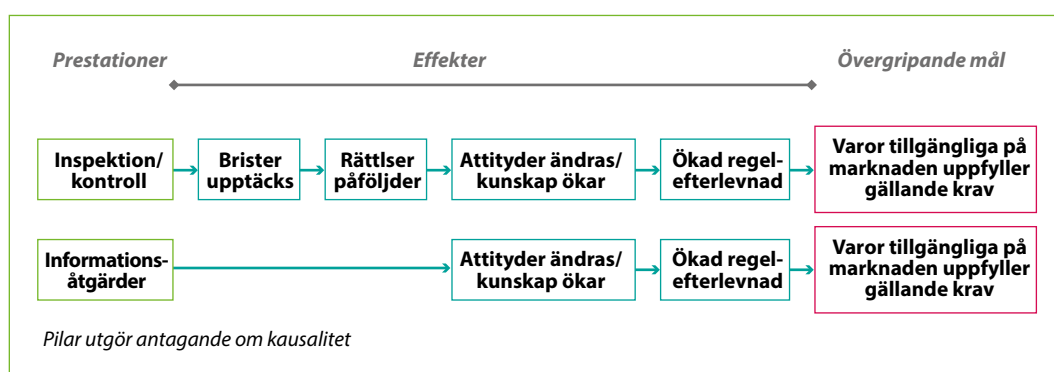

Bild: Två sätt att uppnå det övergripande målet: Att varor tillgängliga på marknaden uppfyller gällande krav. Källa: Marknadskontrollrådet

Myndigheten lägger också relativt mycket tid på att försöka svara på inkomna frågor från tillverkare, importörer och återförsäljare om gällande regelverk. Många aktörer har detaljerade frågor om hur regelverken. Energimyndighetens handläggare och jurister gör sitt bästa för att ge svar på hur regelverken ska tolkas. I vissa fall stämmer myndigheten av frågeställningarna med de nordiska grannländerna, med ADCO-grupperna (se kapitel 2.3.4) eller direkt med EU-kommissionen. ADCO-gruppernas och EU-kommissionens svar på vanliga frågor med ekodesign och energimärkning finns sammanfattade i s.k. FAQs, Frequently Asked Questions⁴. Viktiga att notera är dock att svar i EU-kommissionens FAQ liksom svar från Energimyndighetens handläggare och jurister endast är vägledande och inte lagligt bindande. Det är alltid möjligt att tolkningar kan ändras. I yttersta fall avgörs ärenden om tolkningar och oklarheter i regelverket i EU-domstolen.

1.3.3 Resurser hos Energimyndigheten

Energimyndigheten hade under 2015 mindre resurser för arbetet med marknadskontroll, inklusive förebyggande information och samarbetsprojekt på nordisk och europeisk nivå.

⁴ <http://www.energimyndigheten.se/Foretag/Ekodesign/Tillverkare-importorer-och-aterforsaljare/Tolkningar-av-direktiv-lagar-och-forordningar/>

2 Energimyndighetens marknadskontroll 2015

2.1 Kontrollaktiviteter – genomförande och resultat

Energimyndigheten har genomfört kontrollaktiviteter som beslutats i Marknadskontrollplan 2015. Under året beslutades dock att kontroller av cirkulationspumpar och luft/luft värmepumpar inte skulle genomföras på grund av resursbrist. Utöver de planerade kontrollerna har även reaktiva ärenden utretts.

2.1.1 Sammanfattning

De inspektioner som genomfördes 2015 visar att andelen produkter som inte uppfyller gällande lagkrav kan vara relativt hög på den svenska marknaden. Slutsatsen kan dras eftersom resultaten från provningarna visar att även om endast ett fåtal produktmodeller provas identifieras ändå produkter med avvikande resultat avseende teknisk prestanda inom flera olika produktkategorier. Trenden för marknadskontrollen visar därför på en möjlig negativ trend som måste följas upp.

Energimyndigheten konstaterar i årsredovisningen för 2015 att myndigheten bedömer att det finns risk för orättvisa marknadsvillkor för varor i Sverige, fler företag som inte uppfyller EU-krav och att utvecklingen på sikt riskerar att urholka kundernas förtroende för energimärkningen.

Det är också en viktig fråga för att företagen ska kunna sälja sina produkter på en internationell marknad och påverkar därför möjligheter till svensk export. Myndigheten kan konstatera att resurser för arbetet under året inte har varit tillräckliga.

Under 2015 genomfördes provningar av lampor, fläktar, datorer, nätaggregat dammsugare, kylskåp. Därutöver har provning och dokumentkontroll av torktumlare och kaffemaskiner påbörjats, men dessa provningar avslutas under 2016. Tio reaktiva ärenden varav ett ärende inkluderade en produktprovning av externa nätaggregat genomfördes också.

Marknadskontrollprovningarna ledde bland annat till att en kylskåpsmodell märktes om, ett externt nätaggregat slutade säljas och att flera webbbutiker nu visar den obligatoriska energimärkningen. Energimyndigheten kontrollerade också den elektroniska energimärkningen som återförsäljare ska visa i sina webbbutiker. Nästan samtliga webbbutiker saknade energimärkningen och produktbladet. Företag har vidtagit rättelser vilken lett till att fler webbbutiker nu visar den elektroniska energimärkningen på samma sätt som vid köp i en fysisk butik. Rättelser har dock ännu inte genomförts av alla de webbbutiker som underrättats om brister och rättsliga processer kan bli aktuella framöver.

Det förebyggande arbetet har resulterat i att ett stort antal frågor från företag om tolkningen av lagkrav har besvarats.

2.1.2 Vitvaror

Inom produktkategorin vitvaror provades dammsugare och kylskåp.

Lagkraven för dammsugare trädde i kraft 1 september 2014 och skärps sedan 1 september 2017. Kraven är relativt nya och gäller enbart de produkter som sätts på marknaden efter att lagkraven trätt i kraft. En provning av tre dammsugarmodeller, ett relativt litet antal produkter, genomfördes därför. Provningen visade att en av dammsugarna inte hade korrekt information i energimärkningen. Modellen tillverkas och säljs dock inte längre och ärendet avslutades därför.

Kylskåp är en produkt där brister identifierats tidigare och även vid denna provning kontrollerades fem produkter, två hade brister. Rättelser vidtogs genom att en produkt märktes om från B till C, den andra uppgraderades med en ny kompressor.

Utöver provningarna genomfördes en dokumentkontroll av sex tvättmaskiner. Inga brister identifierades.

2.1.3 Elektronik

Inom produktkategorin elektronik genomfördes provningar av datorer, deras nät-aggregat och externa nätaggregat (reaktivt ärende).

Tio datorer provades och samtliga uppfyllde både ekodesignkrav och krav som fastställts inom Energy Star. Även de nätaggregat som medföljer datorerna provades på myndighetens laboratorium, samtliga nätaggregat uppfyllde lagkrav. Ett reaktivt ärende inkom gällande misstanke bristande uppfyllelse av lagkrav för externa nätaggregat. En provning av de åtta externa nätaggregaten genomfördes, av dessa åtta identifierades brister för ett av nätaggregaten. Tillverkaren valde att genomföra en frivillig rättelse genom att sluta sälja produkten.

Faktaruta: Energy Star och ekodesign

Energy Star är från början ett amerikanskt märkningssystem som också används i EU. Det görs genom ett avtal mellan USA och EU.

Energy Star-märkningen driver utvecklingen framåt genom att främja de allra mest energisnåla datorerna. Ekodesign kommer sedan att anta dessa nivåer som minimikrav och därmed ytterligare pressa utbudet till mer effektiva produkter.

De nya kraven enligt ekodesign beräknas spara 13 TWh årligen i hela EU från år 2020, vilket motsvarar 3 procent av Sveriges totala energianvändning.

Den 1 januari 2016 skärps kraven på datorer, surfplattor och servrar ytterligare.

2.1.4 Belysning

För belysning finns flera beslutade ekodesignförfordningar (beroende på typ av belysningsteknik mm.) och en energimärkningsförfordning. Lagstiftningen för belysning kan därmed uppfattas som relativt komplicerad för den oinsatte.

Energimyndigheten märker av detta på flera sätt, bl.a. genom en stor mängd frågor från importörer, återförsäljare och konsumenterna.

Under 2015 provades åtta lampor, provningar av fler belysningsprodukter pågår med dessa avslutas 2016. Resultaten från de provningar som genomfördes 2015 visar att nästan samtliga rundstrålande halogenlamporna uppvisade brister. Provningarna avslutades i slutet av året och marknadskontrollärendena pågår därför fortfarande.

Faktaruta: Utsläppande på marknaden

För de allra flesta produkter gäller att när de "sätts på marknaden" måste de uppfylla alla gällande produktkrav.

Utsläppande på marknaden: första gången en produkt blir tillgänglig på gemenskapsmarknaden för distribution eller användning inom gemenskapen, antingen mot betalning eller gratis och oberoende av försäljningsmetod.

Placerandet på marknaden gäller för varje enskild produkt och inte en viss produktmodell. Innebörden av detta kan medföra att av två produkter i samma produktserie kan den ena ha placerats på marknaden innan ett krav trätt ikraft och därför vara tillåten medan nästa produkt inte är tillåten då den satts på marknaden efter kravets ikraftträdande.

2.1.5 Uppvärmningsutrustning

Från den 26 september 2015 gäller ekodesign- och energimärkningskrav på gas-, olje- och elpannor samt värmepumpar för vattenburna centralvärmsystem och varmvattenberedare.

Eftersom lagkraven trädde i kraft så sent på året och lagkraven endast omfattas produkter som sätts på marknaden när lagkraven trätt ikraft genomfördes endast förebyggande marknadskontrollaktiviteter för dessa produkter.

De förebyggande insatserna har genomförts genom informationsinsatser riktade till tillverkare, importörer och återförsäljare. Insatserna omfattade bland annat:

- Ett samrådsmöte hölls där företag och branschorganisationer hade möjlighet att få information om vilka lagkrav som gäller.
- Ett stort antal frågor besvarades genom utredningar, kontakter med Kommissionen och med hjälp av interna och externa experter.
- Pressmeddelanden om de nya ekodesignkraven och energimärkningskraven för att sprida informationen om de nya lagkraven.
- Publicering av vägledande dokument och manualer för tekniska dokument på Energimyndighetens webbsidor.

Fyra reaktiva ärenden med misstanke om brister inkom till myndigheten. Lagkraven trädde ikraft i september och anmälningarna inkom i november och december. Två ärenden har avslutats eftersom brister inte kunde identifieras och två ärenden pågår fortfarande.

2.1.6 Industriella produkter

Ekodesignförordningen för industrifläktar antogs år 2011 och de först kraven trädde ikraft 2013. Ekodesignkraven omfattar motordrivna fläktar med en ineffekt från 125 W till 500 kW. Förordningen omfattar också fläktar som är integrerade i andra produkter såsom t ex ventilationsaggregat. EU-kommissionen har sedan tidigare gett ut en särskild FAQ (Frequently Asked Questions), dvs. en vägledningguideline om hur kraven på fläktar ska appliceras i olika situationer. Det identifierades redan då problem med överlappning av definitionerna för fläktar respektive ventilationsaggregat.

Energimyndigheten gjorde under 2015 en första marknadskontrollprovning avseende fläktar. Fyra av tretton provade fläktar uppfyllde inte kraven. Efter dialog med ansvariga tillverkare av de produkter med avvikande resultat beslutade Energimyndigheten att tre ärenden skulle läggas ner utan åtgärd. Anledningen till besluten var svårigheten att med säkerhet bedöma om den aktuella produkten ska klassificeras som en fläkt eller ett ventilationsaggregat.

Lägligt nog pågår arbetet med att revidera ekodesignförordningen för fläktar. Energimyndigheten uppmärksammade redan 2015 EU-kommissionen om oklarheterna i förordningen och problemen för marknadskontroll. I det reviderade förordningsförslaget för fläktar som skickades ut 2015 har nya skrivningar förts in för att försöka åtgärda de problem som identifierats. Provningsen visar att ytterligare justeringar krävs.

2.1.7 Återförsäljare

Energimärkningen av produkter som säljs i butiker är butiksägarnas ansvar, det gäller oavsett om det är en fysisk eller digital butik. Sedan den 1 januari 2015 finns det krav på att energimärkning och produktblad ska visas vid försäljning via internet. Förordningen publicerades i Official Journal den 5 mars 2014 och är ett tillägg, en så kallad ändringsförordning, till andra energimärkningsförordningar.

Energimärkningsetiketten på internet ska återfinnas i direkt anslutning till produkten eller genom att energimärkningsetiketten synliggörs med en ikon som motsvarar produktens energiklass, en så kallad kapslad skärmbild. Om en ikon (energiklassen) visas så ska etiketten synliggöras genom ett pop-up fönster, en ny flik, en ny sida eller en infälld skärmbild som ska visa energimärkningen genom högst ett klick.

Med anledning av de nya kraven som trätt ikraft genomförde Energimyndigheten under 2015 en omfattande kontroll av ca 50 webbutiker för att se att de produkter som omfattas av krav på elektronisk energimärkning var korrekt märkta. Bland annat kontrollerades TV, dammsugare, tvätt- och diskmaskiner, torktumlare, ugnar och kylskåp. Nästan samtliga webbutiker saknade energimärkningen, vilket gav upphov till ett stort antal anmärkningar till ansvariga handlare.

De flesta ärenden har nu avslutats efter att rättelser vidtagits, ett försäljningsförbud förenat med vite beslutades innan rättelser till slut vidtogs och ytterligare beslut om försäljningsförbud förenat med vite kan bli aktuella för att säkerställa att rättelser vidtas och att produkter inte fortsätter att säljas utan den obligatoriska informationen.

Utöver kontrollen av webbutiker gjordes kontroller av energimärkningen av belysningsprodukter, dammsugare, köksfläktar, TV och luftluftvärmepumpar i fysiska butiker. Vid kontrollen av energimärkning av dammsugare kontrollerades 67 produkter i fem butiker, fem misstänkta brister identifierades i två butiker. Närmare undersökning visade dock att produkterna var satta på marknaden innan lagkraven trädde i kraft.

Trots att marknads kontroll av lampor i butik inte var beslutad i marknads kontrollplanen för 2015 bestämdes att en mindre kontroll ändå skulle göras i samband med den planerade kontrollen av energimärkning av dammsugare i butik. 505 produkter av lampor och armaturer granskades varav samtliga bedömdes vara energimärkta på ett tillfredställande sätt.

2.2 Förebyggande och vägledande information

Såsom påtalats i föregående kapitel innefattar marknads kontrollen även informationsaktiviteter gällande tillämpliga krav. Genom att i vissa fall beskriva och förklara gällande ekodesign- och energimärkningskrav för de tillverkare, importörer och återförsäljare som ansvarar för att regelverken uppfylls, kan dessa aktörer få bättre möjlighet att göra rätt från början.

Förordningarna om ekodesign och energimärkning av lampor och värmepumpar har gett upphov till många frågor från tillverkare, importörer och återförsäljare. Myndigheten har därför upprättat särskilda mailadresser, där aktörer på belysnings- och värmepumpsmarknaden kan ställa frågor. Myndigheten hanterar många frågor denna väg. En del av dessa frågor och svar som kan beröra fler företag har också publicerats som vägledande dokument på Energimyndighetens webbplats. Antalet frågor har genom insatserna minskat markant när det gäller värmepumpar och pannor.

Energimärkningskrav för däck till personbilar, lastbilar och bussar gäller från den 1 november 2012. Märkningen ska visa energieffektivitet, väggrepp vid vått väglag och buller. Under 2015 deltog myndigheten för i s.k. däckrazzior i olika delar av Sverige. Däckrazziorna genomförs i samverkan mellan Polisen, NTF, Bilprovningen, Däckbranschens informationsråd och nu även Energimyndigheten. Syftet med däckrazziorna är att öka bilisternas kunskap om mönsterdjupets betydelse för trafiksäkerheten och om lufttryckets betydelse för miljön, trafiksäkerheten och privatekonomin. Från och med 2014 får bilisterna också information om energimärkningen av däck.

Energimyndigheten skickar löpande ut nyhetsbrev om ekodesign och energimärkning. Bl.a. rapporterar myndigheten om nya krav som beslutats inom EU och inför att krav träder ikraft. Nyhetsbrevet hade under 2015 ca 1000 abonnenter.

Under 2015 har myndigheten även skickat ut pressmeddelande och anordnat ett seminarium för att informera om de nya kraven för uppvärmningsprodukter som värmepumpar och pannor. Även inför de nya kraven för ventilationsaggregat som gäller från 1 januari 2016 har seminarier arrangerats och pressmeddelanden skickats ut.

Informationsinsatser gjorde också inom belysningsområdet då Energimyndigheten och Elsäkerhetsverket tillsammans bjöd in tillverkare och återförsäljare för att prata om belysning och lagkrav. Seminariet hölls den 24 september vid Ljushögskolan i Jönköping där de som arbetar inom branschen bjöds in för information kring de regler som finns inom området.

Belysningsseminariet var kostnadsfritt och syftet var att tydliggöra den information och de lagar som finns idag inom området belysning. Exempelvis kan det ibland vara svårt för en importör att tyda regelverket och veta vad som gäller innan elektriska produkter görs tillgängliga på den svenska marknaden. Möjligheten att få information från flera myndigheter vid samma tillfälle var uppskattat och Energimyndigheten, Elsäkerhetsverket och Post- och telestyrelsen planerar därför att genomföra gemensamma informationsinsatser under 2016.

Ytterligare exempel på informationsinsats är det pressmeddelande Energimyndigheten publicerade om de nya kraven för köksfläktar samt ugnar och hållar i januari. Syftet var att uppmärksamma marknadsaktörer på de nya kraven som snart skulle träda i kraft.

Myndigheten har kännedom om att många företag fortfarande saknar kunskap om gällande regelverk, särskilt inom vissa produktområden och särskilt produkter som relativt nyligen har reglerats inom ekodesign- och energimärkningslagstiftningen. Det är företagans ansvar att se till att produkter som sätts på EU-marknaden uppfyller all gällande lagstiftning och att energimärkningskrav uppfylls. Myndigheten ser därför att marknadskontrollinsatserna även fortsättningsvis bör kombineras med informationsinsatser gentemot berörda företag. Positivt är också att de allra flesta företag som myndigheten kommer i kontakt med är mycket måna om att uppfylla gällande lagstiftning och därför snabbt försöker rätta till påtalade brister.

2.3 Samarbeten

Energimyndigheten har utfört marknadskontroll av energimärkningen av vitvaror och belysningsprodukter sedan en lång tid tillbaka. Marknadskontroll av ekodesignlagstiftningen samt flera av de nu beslutade produktgrupperna är dock relativt nya områden för Energimyndigheten. För att utveckla marknadskontrollen och ta del av andra myndigheters erfarenheter deltar Energimyndigheten i ett antal samarbetsorgan.

2.3.1 Nordsyn

Energimyndigheten leder sedan 2013 ett nordiskt marknadskontrollsamarbete, kallat Nordsyn. Projektet finansieras av Nordiska Minsiterrådet och har lett till studier och vägledande dokument för företag på www.norden.org/nordsyn.

En studie inom Nordsyn visar att marknadskontroll är mycket kostnadseffektivt, särskilt när länder samarbetar. Energimyndigheten presenterade arbetet vid klimatmötet COP21 i Paris i december.

Samarbetet fokuserar på att förbättra möjligheterna till samverkan, lära av varandra, utveckla metoder samt innehåller också djupare analyser om strategiska nordiska produkter och utmaningar för marknadskontrollen. Hittills har Nordsyn bland annat resulterat i att metoder och mallar för marknadskontroll har utvecklats, guider till tillverkare om vilka informationskrav de omfattas av har tagits fram, marknadskontrollplaner och testresultat har delats, komplicerade frågeställningar, barriärer och lämpliga sanktioner har diskuterats. Marknadskontrollkonferenser för de nordiska länderna samt Baltikum har även anordnats i Nordsyns regi.

Under 2015 beslutades att projektet ska fortsätta och finansiering av Nordiska Ministerrådet för 2016–2018 beviljades. Inom Nordsyn utvecklar de nordiska länderna arbetssätt för hur marknadskontroll ska bedrivas för de komplexa produkter som nyligen reglerats under ekodesign- och energimärkningsdirektiven. Från att lagstiftningen för ekodesign och energimärkning primärt rört produkter som varit relativt enkla att utföra marknadskontroll på har produktgruppsförordningarna nu blivit alltmer komplexa med utmaningar så som:

- större system (sammansatta av flera delkomponenter),
- produkter som blir platsbyggda hos slutanvändaren,
- produkter som inte sätts på marknaden utan enbart ”tas i bruk”,
- unika produkter (tillverkas endast i ett exemplar),
- stora och dyra produkter.

Marknadskontroll av komplexa produkter kommer att utredas vidare som ett delprojekt inom Nordsynprojektet 2016–2017.

2.3.2 Eepliant – nytt projekt inom Horizon 2020

Under 2015 deltog Energimyndigheten i det nya europeiska projektet inom marknadskontrollområdet som finansieras genom EU:s program Horizon 2020.

Projektet leds av Prosafe, en non-profitkonsultfirma som har drivit många EU-projekt om marknadskontroll inom produktsäkerhetsområdet. 13 marknadskontrollmyndigheter (Energimyndigheten inräknat) för ekodesign och/eller energimärkning deltar i projektet. Fokus är koordinerad marknadskontroll av LED-lampor, värmepumpar och pannor, samt skrivare.

En koordinerad marknadskontroll av värmepumpar och el- och gaspannor har startats, en omfattande dokumentkontroll av ett större antal produkter genomförs först och därefter kommer ett antal produkter provas. Genom projektet underlättas kompetensöverföring och samarbete mellan marknadskontrollmyndigheter inom EU.

2.3.3 Marknadskontrollrådet

Marknadskontrollrådet är ett nationellt samordningsorgan för frågor om marknads kontroll. Det fungerar framför allt som ett forum för informations- och erfarenhetsutbyte mellan myndigheter, men rådet ska också underlätta allmänhetens kontakter med ansvariga myndigheter och samråda med näringsliv, konsumenter och andra intressenter. Marknadskontrollrådet består av 16 marknadskontrollmyndigheter (Arbetsmiljöverket, Boverket, Elsäkerhetsverket, Energimyndigheten, Inspektionen för vård och omsorg, Kemikalieinspektionen, Konsumentverket, Läkemedelverket, Myndigheten för radio och tv, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Naturvårdsverket, Post- och telestyrelsen, Socialstyrelsen, Strålsäkerhetsmyndigheten, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, Transportstyrelsen) samt Kommerskollegium och Tullverket. Swedac ansvarar för ordförandeskap och sekretariat för Marknadskontrollrådet. Se även www.marknadskontroll.se.

Rådet har möten fem gånger per år. Energimyndigheten ser deltagandet som mycket värdefullt i och med kontakterna med andra myndigheter och den övergripande rapporteringen om vad som händer inom marknads kontrollen horisontellt i Sverige och EU.

Energimyndigheten har under året fortsatt sitt goda samarbete med en annan myndighet inom Marknadskontrollrådet, nämligen Elsäkerhetsverket.

2.3.4 ADCO

Myndigheterna i olika EU-länder som ansvarar för marknads kontroll av ekodesign och energimärkning samarbetar också inom de s.k. ADCO-grupperna (administrative cooperation). ADCO-grupperna har möte på EU-nivå två gånger per år. Representanter från EU-kommissionen deltar också på dessa möten. Ofta diskuteras s.k. "grey areas", dvs. områden där lagstiftningen är otydlig. EU-kommissionens och ADCO-gruppernas tolkningar av otydligheter i lagstiftningen finns publicerade på publik webbplats⁵.

2.4 Utvecklingsarbete gällande marknads kontrollen

2.4.1 Utveckling av regelverk genom erfarenheter från marknads kontroll

Provning av produkter i marknads kontrolländamål utförs av Energimyndighetens Testlab. Vissa provningar sköts internt av Testlabs personal, andra provningar läggs ut på externa upphandlade laboratorier. I arbetet med effektiv och rätts säker tillsyn ackrediterades Energimyndighetens Testlab under år 2013 av Swedac. Ackrediteringen följer standarden ISO17025 och omfattade till att börja med provningsmetoder för kontroll av överensstämmelse med ekodesign- och energimärkningskrav av våta vitvaror och viss elektronik. Under 2014 har ackrediteringen utökats till att även omfatta metoder för test av belysning och buller.

⁵ <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/documents/eco-design/guidance/>

Genom den interna kompetens som erhålls vid provningar på det ackrediterade laboratoriet och utredningar av förordningsförslag och marknadskontrollärenden uppstår en korsbefruktnings av kunskapen. Energimyndighetens marknadskontrollprovning av tv-apparater i december 2014 resulterade i en oväntad upptäckt som fått mycket uppmärksamhet i nationella och internationella medier under 2015.

När tv-apparater provas används en standardiserad testfilm för att mäta apparaternas energianvändning. Under provningen observerades att en av tv-apparaterna inom 20 sekunder gick ner i en sorts sparläge under testfilmen. Vid normal användning, uppfyllde den testade modellen ändå kraven i produktlagstiftningen.

Sverige uppmärksammade EU-kommissionen på resultatet för att förebygga problem med produkter som programmeras att anpassa driften när de provas i ett laboratorium. Nu har EU-kommissionen startat arbetet med att kunna upptäcka och förbjuda utrustningar som är byggda för att kringgå lagkraven genom att ge fördelaktiga resultat vid provningar.

3 Litteraturförteckning

1. Marknadskontrollrådet. [Online] 2011. www.marknadskontroll.se.
2. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 765/2008 av den 9 juli 2008 om krav för ackreditering och marknadskontroll i samband med saluföring av produkter och upphävande av förordning (EEG) nr 339/93. 2008.
3. Förordning (2014:1039) om marknadskontroll av varor och annan närliggande tillsyn. 2014.
4. Förordning (2009:927) om tillsyn över energianvändande produkter, som omfattas av bestämmelserna i lagen (2008:112) om ekodesign. 2009.
5. Förordning (2011:1022) om tillsyn över energirelaterade produkter, som omfattas av bestämmelserna i lagen (2011:721) om märkning av energirelaterade produkter.
6. EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING EG nr 1222/2009 om märkning av däck vad gäller drivmedelseffektivitet och andra väsentliga parametrar. 2009.
7. Lag (1992:1232) om märkning av hushållsapparater. 1992.
8. Lag (2011:721) om märkning av energirelaterade produkter. 2011.

Bilaga 1

Produktgrupper med ekodesign- och/eller energimärkningskrav

Produktgrupper med krav enligt ekodesign och/eller energimärkningsdirektivet, där skarpa krav trätt ikraft senast under år 2015⁶. Energimyndigheten är marknadskontrollmyndighet för samtliga.

- Kylar och frysar för hushållsbruk
- Tvättmaskiner för hushållsbruk
- Torktumlare
- Diskmaskiner för hushållsbruk
- Hembelysning
- Gatu- och kontorsbelysning
- LED och Reflektorlampor
- Cirkulationspumpar
- Elmotorer 0,75–375 kW
- Datorer
- Varmvattenberedare
- Köksfläktar
- Däck
- Enkla digitalboxar
- TV-apparater
- Vattenpumpar
- Standby och off-modeförluster för energianvändande produkter
- Externa nätaggregat och batteriladdare
- Luftkonditionering inkl. luftluftvärmepumpar
- Fläktar
- Dammsugare
- Värmepumpar
- Gas/olja/el pannor
- Ackumulatortankar
- Ugnar och hällar

⁶ Totalt har lagstiftning om ekodesign och/eller energimärkning beslutats för ca 45 olika produktförfordningar inom EU. För komplett lista av produkter som har eller är på väg att få ekodesign- och/eller energimärkningskrav, inklusive förordningsnummer, se www.energimyndigheten.se/Ekodesign

Ett hållbart energisystem gynnar samhället

Energimyndigheten arbetar för ett hållbart energisystem, som förenar ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjnings-trygghet.

Vi utvecklar och förmedlar kunskap om effektivare energi-användning och andra energifrågor till hushåll, företag och myndigheter.

Förnybara energikällor får utvecklingsstöd, liksom smarta elnät och framtidens fordon och bränslen. Svenskt näringsliv får möjligheter till tillväxt genom att förverkliga sina innova-tioner och nya affärsidéer.

Vi deltar i internationella samarbeten för att nå klimat-målen, och hanterar olika styrmedel som elcertifikatsystemet och handeln med utsläppsrätter. Vi tar dessutom fram natio-nella analyser och prognoser, samt Sveriges officiella statistik på energiområdet.

Alla rapporter från Energimyndigheten finns tillgängliga på myndighetens webbplats www.energimyndigheten.se.

